

ZDRAVSTVENA NEGA IN OSKRBA STOMISTOV – NA SVOJE DELO SMO LAHKO PONOSNI

EXPERT STOMA CARE NURSING

Že dolgo se nisem s takim veseljem lotila pisanja uvodnika kot za pričujočo tematsko številko Obzornika zdravstvene nege. Da bomo uspeli izdati to številko, me prav posebej veseli, saj je enterostomalna terapija strokovno področje, ki me spremlja lep kos moje poklicne poti.

V zadnjih letih smo slovenske medicinske sestre razvoju področja enterostomalne terapije, torej zdravstveni negi in oskrbi pacientov z različnimi vrstami stom, ran (zlasti kroničnih), fistul in inkontinentnim pacientom, posvečale še posebej veliko pozornosti, truda in časa. Lani (junija 2008) smo dosegli višek kot gostitelji 17. svetovnega kongresa enterostomalnih terapevtov WCET (World Council of Enterostomal Therapists) v Ljubljani, ki je bil istočasno tudi prvi svetovni kongres medicinskih sester v Sloveniji nasploh. Ob tem smo poleg številnih aktivnosti v zvezi s pripravo kongresa izvedli tudi nacionalno raziskavo o kakovosti življenja ljudi s stomo. Slednje si štejemo za dodaten uspeh, saj lahko slovenski strokovni in splošni javnosti postrežemo s številkami in z dokazi podprtimi ugotovitvami, kaj pomeni biti stomist (pacient, človek s stomo) in kakšna je kakovost življenja ljudi s stomo v Sloveniji.

Enterostomalna terapija, specialno strokovno področje zdravstvene nege in oskrbe, se je v Sloveniji začela pospešeno razvijati pred skoraj tridesetimi leti, ko sta se na tem področju zdravstvene nege v tujini izšolali Metka Zima (v Kanadi) in Lea Zver (v Nemčiji). Kmalu smo se jima pridružile še nekatere, zlasti na kirurgiji, ki smo se dnevno srečevale s strokovnimi izzivi zdravstvene nege teh pacientov.

Težave z oskrbo oziroma nabavo ortopedskih pripomočkov, tudi osnovnih, kot sta kožna podloga in zbiralna vrečka, so bile nepopisne, materiali so bili iz uvoza, ponje je bilo treba čez mejo, stomisti in njihovi svojci so se srečevali s problemi s carino, prenosom deviz čez mejo in visoko nabavno ceno, ki s strani zdravstvene zavarovalnice ni bila v celoti povrnjena. Na področju socialne sprejemljivosti stome se je dogajalo marsikaj. Ljudje so dnevno doživljali poniževalne situacije celo v domačem okolju in ni jih bilo malo, ki so svojo »sramoto« skrivali celo pred najbližjimi svojci ali prijatelji. Kako tudi ne, saj življenje brez pripomočkov za stomista pomeni obup in izolacijo.

Tako smo medicinske sestre najprej v Kliničnem centru Ljubljana, potem tudi drugod po Sloveniji ter kasneje tudi v drugih delih bivše skupne države (na Hrvaškem, v Bosni, Srbiji, Makedoniji) začutile potrebo

po dodatnih znanjih in povezovanju. Leta 1987 smo ustanovile Sekcijo medicinskih sester v enterostomalni terapiji pri Zvezi društev medicinskih sester Slovenije (sedanja Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije) in leta 1992 nas je prvih pet (Renata Batas, Boža Hribar, Darinka Klemenc, Loredana Makovec in Marija Smolič) zaključilo šolo enterostomalne terapije v Kliničnem centru Ljubljana. Šola je bila priznana s strani Izobraževalnega komiteja Svetovnega združenja enterostomalnih terapevtov WCET.

Čas ustanovitve strokovne sekcije sovпада z začetkom organiziranega združevanja ljudi s stomo – stomistov, najprej v Mariboru, potem v Ljubljani in drugih večjih mestih po Sloveniji. Pobudnica Nevenka Gračner je v prizadevanjih za čim bolj normalno življenje ljudi s spremenjeno telesno podobo oz. s stomo in za boljšo oskrbo z ortopedskimi pripomočki storila izjemno delo – prebila je zvočni zid molka, v medijih se je pojavila s temo, ki je do tedaj veljala za čisti tabu, kot nekaj, o čemer se, razen v strokovnih krogih, ni govorilo. Dala je pobudo za ustanovitev združenja stomistov. Medicinske sestre smo pomagale od vsega začetka, tako smo skupaj odstirali tančice molka, sramu, nepreskrbljenosti s pripomočki. Med drugim smo dopovedovale zavarovalnici, da ljudje brez pripomočkov ne morejo živeti, da potrebujejo več in boljše – ne samo kožne podloge in vrečke, tudi kakovost življenja nasploh. Počasi se je začelo premikati na bolje. Nenehno izobraževanje medicinskih sester, ozaveščanje stomistov, informiranje strokovne in splošne javnosti so postali stalnica našega delovanja. Na področju bivše Jugoslavije smo se pričeli srečevati medicinske sestre in zdravniki na prvih skupnih strokovnih srečanjih, ki so jih organizirali prvi zastopniki firm, ki so oskrbovale stomiste.

Na prehojeno pot in opravljeno delo se lahko oziramo z zadovoljstvom: stalna večkrat letna izobraževanja, izvedba izobraževanj – šole enterostomalne terapije v Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana, sodelovanje pri domačih, evropskih in svetovnih strokovnih dogodkih, slovenska predstavnica v vodstvu Evropskega združenja – European Council of Enterostomal Therapy (ECET), večletno sodelovanje slovenske predstavnice v Izobraževalnem komiteju pri WCET, redna zasedba z mednarodnimi delegatkami v WCET so le delčki, ki jih nizamo na seznam opravljenega dela. In seveda, sodelovanje s stomisti, predstavniki firm, člani zdravstvenih

timov, drugimi pomembnimi strokovnjaki (sociologi, psihologi, ...), spremljanje zdravstvene zakonodaje in še kaj se nadaljuje.

V zadnjem letu smo poleg kongresa izvedli še en »veliki domet« – nacionalno raziskavo, katere izsledke objavljamo v tej številki Obzornika zdravstvene nege. Kljub obilici dela z organizacijo kongresa smo se domislili, da se tudi slovenske medicinske sestre na tako pomembnem strokovnem dogodku lahko izkažemo s kakšnim spodobnim raziskovalnim dosežkom. V relativno kratkem času nam je uspelo oblikovati raziskovalno skupino, ki se je morala nemudoma lotiti dela, če smo hoteli do kongresa predstaviti vsaj preliminarne ugotovitve raziskave. Raziskava je potekala pol leta; poleg ankete so bili s stomisti opravljeni tudi intervjuji. Veliko dela, poti, porabljenega časa. Na tem projektu so intenzivno delale enterostomalne terapevte, združene v strokovni sekciji za enterostomalno terapijo pri Zbornici zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zvezi strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije, raziskovalke iz Društva medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Ljubljana, medicinske sestre in sociologinji z Zdravstvene fakultete Univerze v Ljubljani in medicinske sestre iz Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana.

Zanimivo je bilo opazovati in spremljati dinamiko skupine. Sprva ni bilo čisto prave sinhroniziranosti,

tudi ne dovolj veselja za iskanje in prebiranje strokovne literature, da bi prišli do vseh potrebnih znanj s področja raziskovanja. Čas pa je tekel. Spodbujanje, navduševanje in vztrajanje so pripomogli, da je skupina zaživela in se »ujela«, tako da jo je bilo veselje spremljati. Za sodelovanje pri razpošiljanju vprašalnikov smo se uspeli dogovoriti celo z Zavodom za zdravstveno zavarovanje Slovenije, saj imajo edini podatke o uporabnikih ortopedskih pripomočkov – varovanje zasebnosti in podatkov je na tem področju izjemno občutljivo. Zagotovljena je bila popolna anonimnost sodelujočih.

Raziskovalni projekt smo pripeljali do predstavitve rezultatov na kongresu in končno do izdaje tematske številke Obzornika zdravstvene nege. Naj to zadnje dejanje prinese raziskovalkam in piscem člankov olajšanje in občutek, da so naredili resnično veliko delo in bralkam in bralcem užitka ob prebiranju prispevkov in proučevanju strokovnih vsebin. Upamo, da smo z raziskovalnim projektom in sedaj z objavo njegovih ugotovitev doprinesli k večji kakovosti življenja ljudi s stomo, večji strokovnosti, učinkovitosti in varnosti našega dela, k boljši komunikaciji med sodelujočimi v procesih zdravstvene obravnave in večji prepoznavnosti stroke zdravstvene nege.

Hvala vsem.

Darinka Klemenc, dipl. m. s.
Predsednica Zbornice – Zveze